

Cronica Internă

— Mizeria țărănimii și Repartizarea proprietății —

Auguste Comte, mi se pare, a spus că, dacă de stabilirea legilor atracțiunii universale ar fi fost legat vre-un interes material, desigur, aceste legi ar fi rămas încă multă vreme nedescoperite, și recunoașterea lor ar fi întâmpinat o rezistență îndărătnică a tuturor intereselor jignite.

Ca o ilustrație tristă a adevărului cuprins în această afirmare ne pot servi acele încercări de a tăgădui starea de mizerie a țăranului, cari au avut loc cu ocazia discuției legii tocmelelor agricole în Camera și Senat.

A atunci când, acum cîțiva ani, la Academie s'a afirmat că țăranul nostru trăește într'o „foamete constantă“ nimeni n'a protestat împotriva acestei afirmări, fiindcă o declarație de această natură nu tulbură pe nimeni cît timp nu atrage după sine vre-o încercare mai serioasă de remediare; poate chiar e interesant să-ți dovedești nobleța sufletească prin manifestarea de simpatie... platonice pentru cei obidiți...

Dar cînd se pune în discuție o măsură de îndreptare cît de modestă, ce torente de elocvență în descripții idilice ale vieții fericitului de țăran!...

Am arătat în această revistă nu numai că țăranii, în majoritate covârșitoare, se adăpostesc în locuințe mizerabile; nu numai că se nutresc astăzi mai prost decît în oricare altă epocă anterioară; nu numai că la fiecare doi, sau cel mult trei ani, într'o regiune sau alta a țării, Statul sau județul e silit să distribue porumb țăranimii muritoare de foame; nu numai că pelagra, oftiga și alte boli ale mizeriei duc la degenerare această rasă, altă dată atît de viguroasă, etc.,—dar am dovedit că asistăm la un proces economic constant, care duce la o ruină desăvîrșită gospodăria țărănească, că în treizeci de ani, în mod regulat, din fiecare perioadă de cinci ani în alta scade, *chiar în cifre absolute*, cantitatea de porumb consumată de populațiunea noastră, dela 99.000 de vagoane în 1876 pînă la 82.000 de vagoane în perioada 1901—5, cu toate că popu-

lația, în acești treizeci de ani, a crescut cu cel puțin 2 milioane de suflete; dacă vom socoti cantitatea de porumb consumată, pe cap de populație, ea scade dela 230 kg. în 1876 numai la 130 kg. în perioada 1901—1905!... În acelaș timp numărul de vite, această principală bogăție a țărănilor, scade tot mai mult și constant în gospodăriile țărănești.

Dacă considerăm acest proces de istovire, care e cu atit mai înspăimântător prin cruda lui regularitate și statornicie, paralel cu creșterea suprafeții agricultate dela 3 milioane până la 5 milioane de ha., a exportului cerealelor dela 60,000 de vagoane la 250.000 (din care exportul porumbului, ce rămîne tot mai puțin pentru hrana țărăului, a crescut dela 25.000 la 100,000 de vagoane), a dărilor numai cătră Stat dela 80 milioane în 1876 până la aproape 250 milioane de astăzi: atunci e vădit că toată această expansiune de producțiune și de export, precum și dezvoltarea bugetară se fac pe sama puterii economice a țărăului, cu prețul ruinii și strivirii lui.

Pentru a trăi, țărăul de mult „își mîncă fondul“, pierde capitalul gospodăriei sale...

Socot că am dreptul să nu mai revin mai pe larg asupra acestor triste constatări: cetitorii noștri, cari au nevoie de date mai complete, le pot găsi în studiile noastre anterioare.)

De altfel e și inutil de a discuta cu acei cari contestă evidența însăși. Chiar în politică, pe cei ce orbiți de patimă sau de interese tăgăduesc adevărul, îi poți strivi sau supune, dacă ești în stare, în orice caz ai datoria de a lupta pentru a-i *birui*, dar e naiv să mai încerci a-i *convinge*. Dar, în cadrul unei reviste literare, noi ne putem adresa numai la aceia a căror inimă este deschisă adevărului și cari sînt în stare să se rîdice pe deasupra preocupărilor meschine ale unei conștiinți întunecate de egoism.

Așa dar, putem pleca dela afirmarea mizeriei groaznice a clasei țărănești în România, pentru a cerceta cauzele ei mai adînci și a căuta mijloace de îndreptare.

* * *

În orice manual de Economie politică veți găsi constatarea că întreg *venitul național* anual, adică tot produsul unei țări dintr'un an, se împarte, în mod firesc, între cele trei categorii economice principale: o parte revine, ca rentă a pămîntului, proprietarilor funciari, a doua apare ca profitul cuvenit capitalului, și în sfîrșit a treia servește pentru răsplată muncii.

1) Vezi: Dr. N. Lupu: — „Alimentarea țărăului“, vol. I și „Rolul medicinei“ etc., vol. III; Dr. P. Cazacu: „Locuințele sătenilor“, Vol. III; precum și *Cronicele interne* ale subscrisului: „Foamea constantă“, „Reforma morală“, vol. I, și „Fischerland“ vol. III din *Viața Romînească*.

Cifrele relative la consumația porumbului, date în text, sînt complete, față de cele din „Foamea constantă“, cu datele Ministerelor de domenii și finanțe până la 1905.

Categoria muncii e reprezentată la noi prin țărani. Prin urmare, dacă e adevărat că țărănimia se ruinează, că e constrinsă să-și mărginească chiar, cum am arătat, hrana ei principală în porumb, și totuși e silită să-și înstrăineze treptat capitalul, vitele sale de muncă,—apoi aceasta nu poate însemna decît că partea țărănimii în venitul național este tot mai mică.

Și dacă vom stabili aceasta, este vădit că prin orice mijloace am căuta îndreptarea, scopul la care trebuie să tindem nu poate consta decît în rezultatul precis: *mărirea părții cuvenite țărănimii din produsul anual al țării.*

Orice reforme am face, orice cale am alege în vederea acestui rezultat, ele pot fi considerate din acest punct de vedere ca secundare numai să fie *eficace.*

Dar, întrucît întregul venit național anual, într'un moment oarecare, se prezintă ca o valoare determinată, creșterea părții cuvenite țărănimii nu se poate face decît pe sama celorlalte categorii.

Adică, în cazul nostru, îmbunătățirea stării materiale a țăranilor, creșterea părții lor *relative* în venitul național, însemnă scăderea părților *relative* cuvenite din acest venit proprietarilor, ca rentă a pămîntului, sau arendașilor ca reprezentanți ai capitalului (venitul lor *absolut* nu se poate urca în viitor decît dacă creșterea venitului național total va fi cu mult mai repede decît această scădere relativă,—ceia ce însă nu putem visa într'un viitor apropiat).

Orice eufemism, orice încercare de a întuneca acest adevăr, n'ar fi decît o dovadă de slăbiciune morală sau intelectuală, tot așa de neertată ca și în cazul cînd ne-am teme de adevărul clar ce rezultă dintr'o operație aritmetică simplă: cînd ai de împărțit în trei o sumă dată nu poți mări o cifră decît pe sama celorlalte două.

Aceasta ne explică și rezistența tenace ce se opune chiar reformelor celor mai modeste.

* * *

Dar se poate dovedi că partea țărănimii din venitul național scade sau tînde spre scădere?

Cînd din „Acte și Legiuri“ publicate de Academie rezultă ¹⁾ că, sub Regulamentul organic, ziua de lucru cu brațele se plătea, *în lei noi*, cu 80 de bani, 1 leu și chiar 2 lei; o zi cu carul cu doi boi se plătea 3, 4, 5, lei sau chiar mai mult; o falce de arătură, cu 12, 16 lei și mai mult etc.; iar prețul pămîntului luat în arendă costa 8 lei falcea sau mai puțin chiar,—nu sîntem în drept să tragem concluzia că în 75 de ani, prețul muncilor rămînînd staționar (dacă n'a scăzut chiar), iar prețul pă-

1) *Acte și Legiuri privitoare la Chestia țărănească*, Seria I, Vol. I pag. 180, 292 urm., 305 urm., și vol. III pag. 200 urm.

mintului arendat urcându-se de zece ori, că partea țăranului în venitul național a trebuit să scadă în aceeași măsură ?

Intrucît țăranul nu poate plăti în realitate pămîntul arendat de el decît prin muncă, e vădit că atunci cînd prețul muncii este acelaș, iar prețul arenzii mai urcat de 8 și de 10 ori, că pentru aceeași întindere de pămînt țăranul trebuie să muncească de 8 și de 10 ori mai mult și, prin urmare să sufere o scădere corespunzătoare a părții din venitul național cuvenită lui.

Dar, fiindcă în epoca regulamentară condițiile de muncă și de gospodărie agricolă se prezintă cu totul sub altă înfățișare decît în ziua de astăzi, îmi rezerv să revin altă dată pe larg asupra datelor extrem de interesante din publicațiunea Academiei, pentru a înzista mai mult asupra vremii dela desființarea clăcii încoace.

Toate datele pe care le avem pentru această epocă confirmă sau chiar accentuează acelaș proces.

Așa, de pildă, în interesanta sa broșură d. Sebastian Moruzi citează cifre din lucrarea fostului prefect al lui Lascar Catargiu, Alex. Millo, care nu poate fi bănuît de „idei subversive“, — cifre confirmate prin cercetările făcute pentru mai multe moșii. După aceste date, prăjina de prășit în Moldova de sus se plătea pela 1866 cu 0.65 bani; astăzi ea se plătește 0.50, maximum 0.60 bani; o falce de arătură se plătea cu 13, 14 lei și o căpiță de fin în plus, pe cînd astăzi ea adesea scade până la 12 lei. În acelaș timp, arenda unei fălci a pămîntului de arătură se urca abia la 27 lei, iar „astăzi acest preț îl vedem urcat la 80—120 lei falcea, iar cîte odată ajunge până la 160 lei falcea“. Urcarea arenzii pămîntului rezultă și din următoarele date: „părechea de boi la suhat, pentru cari se plătea atunci 13 franci, astăzi se plătește de la 30—40 lei; la stîină se plătea 0.60 bani de oaia aplecătoare, astăzi se plătește prin părțile noastre, cu sau fără de lapte, dela 2 lei până la 2.50“¹⁾.

Pentru ultimele trei decenii avem datele precise adunate, pe baza contractelor autentice de tocmeli agricole din țara întreagă, de cătră ministerul de interne²⁾.

Din aceste date rezultă că numai în 30% din proprietăți prețul arenzii s'a urcat cu mai puțin de 100%, la 31% din proprietăți prețul arenzii s'a urcat cu 100—200%, iar pentru 37% din proprietăți arenda s'a urcat cu peste 200%, adică mai bine de trei ori, urcându-se adesea cu peste 500%, adică mai bine de șapte ori, în 36 de ani (la 70% din proprietăți) !...

Tot așa în ce privește urcarea dijmei în Muntenia: în 1870 aproape în jumătate din moșii dijma luată dela țărani era mai mică de $\frac{1}{3}$; astăzi

1) Sebastian Moruzi, „Cîteva vederi în chestia țărănească“. Fălliceni 1907, pag. 7—9.

2) „Creșterea arenzei pămîntului și a prețurilor muncilor agricole dela 1870—1906“. București, 1908. Vezi și Cuvîntarea d-lui I. Brălianu din Cameră, în discuția Legii tocmelilor agricole.

aproape nu sînt moşii cu această dijma... În 1870 abia în 2% din proprietăţi dijma se urcă la $\frac{1}{2}$ din produs; astăzi proprietarii cari se mulţumesc cu dijma „una şi una” sînt consideraţi ca un model de moderaţiune, fără să mai vorbesc de *rusfeturi*. Dacă am transforma valoarea dijmei în bani pentru Muntenia, am constata cel puţin aceiaşi proporţiune în urcarea preţului de arendă.

Şi în acelaş timp, dacă comparăm preţurile de muncă din contractele pe anul 1906, adunate de Ministerul de Interne, ¹⁾ cu cele publicate, de pildă, în Monitorul Oficial pentru 1882 (No. 291 din 1 Decembre), rezultă o scădere în preţul muncilor cite-odată de 40, 50% şi chiar mai mult, şi în cazul cel mai bun preţul acesta rămîne staţionar.

Şi toate acestea, fără să ţinem samă de partea anecdotică în ce priveşte contractele agricole, toate acele combinaţiuni de o virtuozitate uimitoare, care tind să coboare preţul *real* al muncii până la un nivel fantastic de 20 bani ziua de muncă şi chiar mai puţin,—exemple veţi găsi şi în broşura d-lui Sebastian Moruzi, care citează şi cazuri cînd „un sat rămîne dator după şase ani de muncă cu 70,000 de lei, atunci cînd întreaga valoare anuală a muncilor agricole nu întrece 6,000 de lei²⁾”, ceea ce însemnă că munca oamenilor în această genială combinaţiune nu ajunge să acopere dobînda pentru sumele datorite.

Ştiu că, în faţa acestor cifre, cei mai mulţi caută să înlătore încheierea la care trebuie să ajungem, pur şi simplu prin contestarea lor. De sigur, din punctul de vedere riguros *ştiinţific*, statisticile noastre oficiale, merită puţină încredere, dar aici nu este vorba de rigurozitate ştiinţifică. Atunci cînd toate datele adunate de diferite servicii a trei ministere deosebite, ale Camerilor de Comerţ, ale Consiliilor judeţene, etc., din toată ţara, ne vorbesc cu o statornicie şi regularitate neclintită despre aceiaşi tendinţă în dezvoltarea noastră economică, cînd aceste date se confirmă prin lucrările Academiei sau ale publiciştilor, ale medicilor şi ale economiştilor, — nu ne putem închipui o vastă conspiraţie de 40 de ani a tuturor biurourilor publice, a oamenilor de ştiinţă, etc., pentru a înşela opinia publică şi posteritatea.

Aşa dar, putem afirma că dela desfiinţarea clăcii încoace, în cazul cel mai bun pentru ţărani, preţurile muncii au rămas staţionare, dacă n'au scăzut încă, iar preţul arenzilor s'a urcat de 4, 5 şi de mai multe ori.

Pentru a ne da samă de înţelesul acestor cifre trebuie să avem în vedere că această situaţie nu se justifică prin urcarea productivităţii pămîntului: fiind samă de producţiunea mijlocie pe perioade de cinci ani, spre a compensa fluctuaţiunile de recolte bune şi rele, productivitatea pămîntului în ce priveşte porumbul, dela 1862 până la 1906, chiar a scăzut, iar pentru grîu a rămas aproape neschimbată.

1) *Ministerul de Interne*: „Contracte de învoeli agricole în vigoare pe anul 1906”.

2) *Loc cit.* pag. 12 şi urm.

Nu se justifică această situație nici prin urcarea prețului cerealelor, care, cu toate fluctuațiunile vremelnice, manifestă o tendință hotărâtă și statornică spre scădere în toată această epocă.

Singura justificare e—posibilitatea unei exploatari mai... intensive a *muncii țăranului*.

Mai mult. Dacă prețul muncilor a rămas nominal statornic, nu trebuie să uităm că puterea de cumpărare a banului a scăzut simțitor. Prețul îmbrăcămintei unui țăran, de pildă, după socoteala făcută de d. Sebastian Moruzi, s'a urcat dela 55 lei în 1866 până la 228 lei în 1906, iar îmbrăcămintea unei țărance dela 50 lei la 174. Vedeți și tablelele extrem de însemnate publicate la sfârșitul volumului III, seria I, din „Acte și Legiuri“.

Aceasta este explicarea adevărată a faptului că consumațiunea de porumb a țăranului, cum rezultă din datele publicate de mine încă în Cronică Internă din Martie 1906, scade mereu, și *absolut și relativ*, pe cînd cantitatea de muncă săvîrșită de țăran, întinderea suprafețelor cultivate și exportul cerealelor crește mereu :

Partea țărănimii din venitul național e relativ tot mai mică, creșterea producțiunii și a exportului se face pe sama ei ; „bogăția națională“ crește, iar țărănimea se ruinează, își dezorganizază gospodăria și trăește pe jumătate flămîndă de azi pe mine, și la cea dintîi recoltă rea are nevoie de milostenia statului pentru a nu pieri de foame...

Care este resortul, care este forța ascunsă care a putut să aducă economia națională la această stare ?

Aice ne dă cheia acea repartizare a proprietății noastre funciare, despre care am avut ocazia de mai multe ori să vorbesc pe larg în paginile acestei reviste ¹⁾.

Dar, înainte de toate, trebuie să înlătur un echivoc.

S'a vorbit, și în Cameră și prin presă, foarte mult despre rolul important, în economia națională și în viața socială, al *proprietății mari*. Și cu această ocazie se făcea totdeauna o confuziune, voită sau inconștientă, între noțiunile atît de deosebite de *proprietate mare*, pe deo parte, și *latifundiu*, pe de altă parte.

Pentru a ne orienta în situația noastră, trebuie să facem o distincțiune necesară între aceste noțiuni, fiindcă, în faza actuală a dezvoltării noastre economice și sociale, se poate afirma că proprietatea mare are un rol util, nu se poate tăgădui, cum spune d. Radu Rosetti, că dușmanul cel mare este latifundiul.

1) Vezi *Cronicele interne*: „Țară de latifundii“, vol. III, „Piemont românesc?“ și „Formarea latifundiilor“, vol. IV din „V. R.“.

Iată ce cetim în această privință la un economist conservator, profesorul de Economie politică dela Universitatea din Viena, Eugen v. Philippovich :

„Prin proprietatea mare se înțelege acea proprietate a cărei con-
ducere ajunge pentru a da ocupațiune unei singure persoane din clasa
„cultă. Ea se transformă în proprietate latifundiară (Latifundienbesitz)
„cînd absoarbe proprietatea mijlocie și duce la fărâmițarea celei mici,
„încît face clasa micilor proprietari insignifiantă politicește și social-
minte“ ¹⁾.

Și mai departe profesorul din Viena lămurește astfel deosebirea între efectele economice ale proprietății mari și ale latifundiului :

„Nu poate fi nici o îndoială că în vremea noastră, fiind date diferi-
tele straturi de populație și răspîndirea limitată a unei instrucțiuni în-
„destulătoare, e foarte mult de dorit ca cel puțin o parte a solului să
„aparție marilor proprietari, în jurul cărora să se grupeze în mod firesc
„un număr îndestulător de proprietari mijlocii și de mici cultivatori (ță-
„rani). Din potrivă, nu există nici o rațiune de vre-o ordine econo-
„mică, politică sau socială, care să vorbească în favoarea latifundiilor...
„Această îngrămădire de pămînturi nu poate fi comparată cu marile în-
„treprinderi industriale, pentrucă aceste din urmă reprezintă întotdeauna
„o formă mai înaltă a organizării producțiunii, pe cînd într'o proprie-
„tate latifundiară nu se poate avea o exploatațiune agricolă mai perfec-
„ționată decît a unui simplu proprietar mare ; — mai mult, acaparînd pă-
„mînturile, latifundiile împedică colonizarea rurală, duc la depopulație...
„sînt astfel contrarii intereselor economice“ ²⁾.

De asemenea cunoscutul profesor de științi de stat din Halle, tot con-
servator, I. Conrad, sub direcția căruia a fost publicat celebrul *Dicțio-
nar al Științelor de stat*, indispensabil pentru orice publicist și om
politic, scrie în această privință :

„Proprietatea latifundiară e dăunătoare prosperității poporului, îl
„împedică să participe în măsură mai largă la proprietatea funciară.
„Dar nimic nu desvoltă și nu întărește atît patriotismul, nu înalță atît
„simțul de legătură între stat și națiune, nu înrădăcinează atîta interesul
„maselor populare pentru liniște și ordine și pentru mersul desvoltării
„culturale, ca participarea la proprietatea funciară. În vremea noastră,
„cînd propaganda social-democratică împreună cu ideile subversive (Kul-
„turzerstörenden) se răspîndesc cu atîta repegiune, înmulțirea numărului
„de proprietari are de două ori mai multă însemnătate, și deci proprie-
„tatea latifundiară e de două ori mai dăunătoare“ ³⁾.

Cum vedeți, profesorul Conrad nu poate fi bănuît de simpatie pentru școalele sociale extreme.

1) Philippovich, „La Politique agraire“, pg. 67.

2) Ibid pag. 83—84.

3) Conrad, „Latifundien“, in Handwörterbuch der Staatswissenschaften, v. IV p. 972.

În cartea d-lui Radu Rosetti „*Pentru ce s'au răsculat țărani?*” veți putea găsi alte mărturii numeroase din partea oamenilor de stat, publiciștilor sau învățaților, conservatori ca direcție socială, cari cu toții susțin cu căldură utilitatea proprietății mari, dar în zădar veți căuta un singur glas în favoarea latifundiului.

Caracterul inerent al acestei forme de proprietate este de a distruge și de a absoarbe proprietatea funciară mijlocie și de a stringe într'un cerc de fier, ce nu-i dă nici o puțință de dezvoltare și de expansiune, proprietatea mică, proprietatea țărănească.

Latifundiul, prin puterea lui de atracțiune, prin puterea financiară pe care o reprezintă, fiind în mod firesc să cuprindă cu timpul în corpul său toate proprietățile mijlocii vecine, și în acelaș timp lipsește și pe proprietarii țărani, cari ar fi pus la o parte micile lor economii, de puțința de a se ridica în scara economică prin cumpărarea de loturi mici de pământ, fiindcă, în aceste condiții, nici nu se pot găsi întinderi mici de pământ de vânzare, și nici țărani nu pot ușor închipui mijloacele necesare, sau a se organiza pentru a cumpăra trupuri mari de moșie:

Astfel, pe de-o parte, țărănimea fiind restrînsă la cel mult acea întindere de pământ în posesiunea căruia se află, e condamnată la o tot mai mare fărâmițare cu timpul a pământurilor ei, iar pe de altă parte gospodăria latifundiară ce o împresoară din toate părțile îi poate dicta legea sa, atît în ce privește arenda pământului de care nu se poate lipsi, cit și în privința condițiunilor de muncă, mai ales că, în asemenea împrejurări, din cauza lipsei de fînețe și îmașuri, țărănimea se vede amenințată în însăși forța vitală a gospodăriei sale, în vitele sale de muncă.

Dacă dar economiștii ca Roscher, Schmoller, Wagner, etc., susțin că pentru *sănătatea economică* a unei țări, e necesar a păstra o anumită proporție între întinderile proprietății mari, mijlocii și celei mici,— proprietatea latifundiară este necompatibilă cu sănătatea economică.

Și repartizarea proprietății funciare cea mai dezastroasă, desigur, este aceia în care găsim, alături de imense latifundii, numai proprietatea țărănească fărâmițată, parcelară, necompatibilă cu o gospodărie rurală independentă și o cultură rațională.

Și tocmai acesta este caracterul repartizării proprietății funciare la noi!

Nu voiu cita aici toate datele statistice, pe cari cetitorii „*Vieții românești*” le pot găsi în „*Cronicile interne*” menționate mai sus.

Voiu reproduce numai o singură tabelă întocmită după datele ultimului recensămînt, cuprinse în raportul d-lui Căpităneanu.

Spre a învedera mai bine situațiunea, am făcut o singură rubrică pentru *întreaga* proprietate țărănească, adică cuprinzînd și pe țărani cu 10—50 ha. Această categorie care posedă în mijlociu o întindere de 19 ha. de gospodărie (deci majoritatea covârșitoare din ea are mai puțin de 20 ha.), — are și ea caracterul de proprietate *țărănească*, din punctul de

vedere economic. Fac aceasta tocmai fiindcă toate încercările de a arăta starea țărânimii noastre cel puțin egală, dacă nu mai superioară celei din alte țări, speculau pe *excluderea din calcule a acestei categorii de țărani*. Așa încît, depildă, în Dobrogea unde țărani posedă 71 % din întinderea totală a proprietăților private, și unde chiar în clasa cea mai inferioară de țărani întinderea mijlocie de gospodărie e aproape 9 ha. (față de 3 ha. în restul țării), — ar rezulta cu acest sistem că țărâniea stă acolo mai prost, fiindcă această categorie a țărânimii mai sărace posedă numai 32 1/2 % din întinderea totală, față de 42 1/2 % din România! *)

Adică, fiindcă în Dobrogea rămîn cu mult *mai puțini* țărani în starea degradată a celor din sînga Dunării, și nu numai că aproape nu sînt țărani cu mai puțin de 10 ha., dar mulți sînt în stare să se ridice și peste această limită, — ei ar fi mai nenorociți decît în România, — tocmai pentru că mizerabila proprietate parcelară firește nu poate avea aceeași proporție!

Bine înțeles, în tabela de mai jos am exclus cifrele relative la Dobrogea, dar am cuprins cele relative la *întinderea pădurilor private*, fiindcă numai astfel putem avea icoana credincioasă a situațiunii:

Repartizarea proprietății în România (<i>fără Dobrogea</i>)	No. proprietarilor	Întinderea în ha.	% din toată întinderea	Mijlocia de proprietate în ha.
Proprietate țărănească (până la 50 ha.)	1.013.091	3.695.423	42 1/2	3.64
Proprietatea mijlocie (50—100 ha.)	1.814	124.178	1 1/2	68
Proprietatea mare (100—500 ha.)	2.359	866.653	10	363
Proprietatea latifundiară (peste 500 ha.)	1461	4.109.528	46	2.815
Total	1.018.725	8.795.782	100	8,63

Aceasta e situația: între cele două extreme e un gol, iar proprietatea mijlocie propriu zisă e redusă la 1 1/2 % din întindere! Parcă anume ne-am însărcinat să dăm lumii exemplul celei mai rele alcătuirii agrare, spre a ilustra concepția economiştilor citați mai sus....

1) Aici proporția pentru proprietatea până la 10 ha. e arătată, fără să se ție seamă de păduri; din tabela din text vedem că la aceeași proporție de 42 1/2 % e redusă *întreaga* proprietate țărănească — până la 50 ha. — ținîndu-se însă seamă și de perderi, — față de 71 % — cum am spus mai sus — din Dobrogea pentru aceeași categorie.

Și tabela noastră încă nu oglindește toată realitatea, cifra de 1461 din rubrica proprietății latifundiare reprezintă numărul de *proprietăți*, nu de *proprietari*, din cari mulți posedă mai multe proprietăți în diferite județe (deci caracterul latifundiar e și mai accentuat, cum am arătat în altă parte).

Chiar dacă nu vom socoti proprietățile între 500—1000 ha. între latifundii, și vom exclude întinderea lor de vr'o 800.000 ha. (și aici fără să ținem seamă, că mai multe proprietăți de acestea întrunite într'o mână pot trece peste limita de 1000 ha.),—încă rămâne în minile a citorva sute de proprietari o întindere de 3.300.000 ha.,—aproape 40% din total, cu peste 4000 ha. în mijlociu de proprietate....

Și să nu uităm, că pe cînd în alte părți, ca în Anglia de pildă, organizarea gospodăriilor corijează rezultatele repartizării funciare, întrucît proprietățile prea întinse se subîmpart în mai multe ferme independente, la noi sistemul de cultură e și mai latifundiar, și prin arendări și trusturi de arendași acumulîndu-se în aceeași mână mai multe proprietăți, situația se mai agravează încă.

Această repartizare a proprietății a creat acel mecanism, care—mulțumită și intervenției agravante a arendașiei—strivește țărănimea noastră scăzîndu-i tot mai mult partea ei relativă din venitul național, până la.... „foametea constantă“....

Sub presiunea acestui regim, în care—cum a spus în strălucitul său discurs din Cameră colaboratorul nostru, I. G. Duca,—proprietarii și arendașii sînt condamnați să fie „cămătari cu voe sau fără voe“,—țărănuț fiind silit să muncească pentru proprietar—după prețurile *reale*—tot mai ieftin, și deci tot mai mult,—în locul celor 22 zile regulamentare el dă astăzi proprietarului 60, 80 și chiar mai multe zile pe an: —am ajuns la acel paradox economic, că el nu-și mai poate munci cum trebuie nu numai pămînturile sale, dar chiar cele arendate, *pentru cari s'a angajat cu munca!*.... Și totuși nevoia, și mai ales nevoia de imasă și finanț pentru vite, îl silește să se angajeze, și să se angajeze pentru pămînt (proprietarii și arendașii din Muntenia nici *nu-l pot plăti în bani!*)... Și din acest angrenaj, în situația de până azi el nu putea găsi nici o ieșire.

Și ce rezultate are acest sistem pentru economia națională, se poate vedea din faptul următor.

De trei ani Ministerul de Domenii adună datele relative la producțiunea anuală *separat* pentru proprietatea țărănească și cea mare, și se constată, că pecînd pretutîndeni în țară pămînturile țărănești produc cu vr'o 3% (și cîteodată chiar cu 100%!) mai puțin decît celelalte,—în Dobrogea însă, unde repartizarea proprietății e mai normală, productivitatea proprietăților țărănești e cel puțin *egală* cu a marilor moșii și cîteodată, mai ales în Tulcea, unde regimul e și mai prielnic, *chiar mai superioară!*...

Acest fapt e într'o contrazicere atît de flagrantă cu legenda creată la noi, că proprietatea țărănească *prin firea ei* produce mai puțin, încît

reproduc aici datele relative la producțiunea grîului și a porumbului în Dobrogea în anii 1905—1907, pe proprietățile mari în comparație cu cele țărănești :

Anii	Județele	Grîu		Porumb	
		La marii agricul- tori	La micii agricul- tori	La marii agricul- tori	La micii agricul- tori
		Hectolitri		Hectolitri	
1905	(Tulcea	5,0	7,8	1,5	3,9
	(Constanța	15,9	15,0	6,9	4,9
1906	(Tulcea	15,3	13,0	14,3	14,5
	(Constanța	19,7	17,6	25,2	22,2
1907	(Tulcea ¹⁾	3,9	4,4	—	—
	(Constanța	4,7	3,7	11,1	7,8

O paranteză.

D. P. Carp n'a binevoit să răspundă la întrebarea ce i s'a pus în Camera, pentru ce, dacă—cum afirmă d-sa—cauza principală a răscoalilor e o administrație rea,—pentru ce nu s'au răscolat și țărani din Dobrogea ?

Vădit, nimene nu poate fi încîntat de administrația noastră,—e de-
testabilă.

Dar, dacă e o parte a țării, care poate servi de pildă în ce privește ticăloșia administrației, e tocmai Dobrogea, acest loc de scurgere a tuturor elementelor netrebnice din aparatul nostru administrativ.

Mai trebuie să căutăm răspunsul, pentru ce această provincie atît de rău administrată și pedesupra de curînd anexată, locuită de elemente eterogene, unde sînt atitea condițiuni prielnice pentru agitație, este totuși aproape singurul colț de țară în care răscoalele n'au avut nici un răsunset ?

Răspunsul ni-l dau cifrele relative la repartizarea proprietății, și la prosperitatea relativ mai mare a gospodăriilor țărănești...

Dar țărani din România nu stau numai de vr'o trei sau patru ori mai rău, în această privință, decît foasta raiă turcească din Dobrogea,—dar ei pot privi și starea fraților *subjugati* din Ardeal, Bucovina sau Basarabia, ca un vis irealizabil... (vezi—„Piemont românesc“, în „V.R.“, No. I din 1907).

Un orator din Camera făcea aluzii la primejdiile situațiunii inter-

1) Datele privitoare la producțiunea porumbului din jud. Tulcea pe 1907 nu s'au sîcise încă la Minister, în momentul în care le-am cerut.

naționale, și ne deschidea largi orizonturi în privința complicațiunilor posibile...

Dar... gîndiți-vă, dacă ostașii-țărani, ce luptau pentru „moșie” sub steagurile lui Mircea și Ștefan, asigurîndu-ne veacuri de nealîmire relativă și ziua emancipării desăvîrșite, —dacă ei ar fi putut întrezări răs-plata ce aștepta pe urmașii lor?...

Gîndiți-vă mai ales la soarta ce ne-o așternem, dacă vom lăsa să încolțească în inima acestor urmași gîndul amar, că vitejia părinților în clipele acele de cumpănă a slujit numai pentru adîncirea lor în această ticăloșie, din care ei, fiii luptătorilor mîndri de altă dată, pot privi astăzi, în desnădejde și amărăciune, cu ochii lacomi spre fii celor căzuți sub jug... și chiar la copiii raialelor...

Inchid parenteza...

* * *

Așa dar problema se pune astfel :

Mulțumită unei repartizări nenorocite a proprietății funciare, s'a dezvoltat acel mecanism de presiune asupra țărănimii (pe care îl ilustrează pitoresc extravaganțele învoelilor agricole citate de obicei, dar ele au însemnătate mai secundară față de grozavul sistem ce se ascunde în dosul lor), prin care partea din venitul național cuvenită muncii scade mereu, în favoarea părții din acest venit a proprietarului și a arendașului.

Măsurile de îndreptare se pot, deci, judeca din două puncte de vedere :

- 1) întrucît ele lovesc la rădăcina răului, în repartizarea actuală a proprietății ;
- 2) întrucît ele caută să remedieze măcar efectele ei, —să înlătore *presiunea prea mare* a mecanismului.

În orice caz *eficacitatea* acestor legiuiri se va dovedi numai prin măsura, în care ele vor contribui *la urcarea* părții din venitul național ce primește țărănimea, *sau* pe seama venitului proprietarului, *sau* pe seama venitului arendașului, *sau* pe a amîndurora.

Restul—sînt vorbe, vorbe, vorbe...

Voiu reveni.

C. S.